

Prípadová štúdia popisuje progres dieťaťa zo sociálne znevýhodneného prostredia navštevujúceho školský klub, v ktorom sa využíva Feuersteinova metóda inštrumentálneho obohacovania (FIE).

Modelová kazuistika – Miriam, 12 rokov

Osobná anamnéza

Miriam sa narodila rómskym rodičom, ktorí svojim deťom nevenujú veľkú pozornosť. Jednoducho prišla na svet a je súčasťou rodiny. Napriek tomu sa vie usmievať a tešiť zo života. Na svoj vek je nízka a drobná, pomerne chudá. Pôsobí oveľa mladšie.

Rodinná anamnéza

Príbytok, v ktorom Miriam vyrastá sa len ťažko dá nazvať domovom. Funkciu kuchyne, obývačky, spálne aj kúpeľne zároveň plní jedna väčšia izba. Zariadenie je minimálne, väčšinu priestoru zaberajú postele. Elektrinu majú zavedenú na čierno, kúria drevom v piecke. K izbe je doslova prilepená malá chodbička, ktorá v zime aspoň trochu bráni úniku tepla. Z vonku bývanie pôsobí ešte ošumelejšie, žiadny strom, tráva, len blato, plno odpadkov, nepríjemný zápach a pobejúce potkany.

Rodičia Miriam nie sú manželia. Matka (*1985) priviedla na svet svoje prvé dieťa keď mala sedemnásť rokov. S partnerom (*1980) nemajú ukončené ani základné vzdelanie. Nikdy neboli zamestnaní. Ich príjem tvorí okrem rodinných prídavkov na sedem detí ešte dávka v hmotnej núdzi. Deň si vyplňajú fajčením a popíjaním pred domom. Miriam (*2006) sa narodila ako tretia v poradí, má tri sestry a troch bratov.

Deti pôsobia zanedbane. Do školy sa budia a chystajú samé, nenosia desiate. Nemajú poriadne prezuvky či topánky, oblečenie nosia potrhane, špinavé, neprimerané ich postave. Miriam poslednú zimu nemala zimnú bundu. Chodievala v troch svetoch, ktoré nevyzliekla ani počas vyučovania.

Školská anamnéza

Do nultého ročníka Miriam nastúpila až v roku 2014 ako osemročná. Dôvodom bol odklad povinnej školskej dochádzky. Matka pri našom spoločnom rozhovore nedokázala uviesť presný dôvod prečo tak učinila. Predtým nechodila do žiadneho predškolského zariadenia. Podľa psychologického vyšetrenia pri zápise do školy u nej neboli zistené žiadne znaky deficitov.

Ako väčšina detí pochádzajúcich z vylúčených rómskych komunit, aj Miriam mala po nástupe do školy najväčší problém so slovenským jazykom. Obrovskou prekážkou pri komunikácii je pre ňu od začiatku aj jej špecifický hlas. Znie zachrípnuto, príliš hrubo, ako hlas prefajčeného starého chlapa. Často kvôli nemu musí čeliť nepríjemným posmeškom zo strany spolužiakov. Napriek svojmu staršiemu veku v prvom ročníku nezvládla predpísané učivo. Na hodinách odmietala pracovať a často rušila priebeh vyučovania. Nerešpektovala pravidlá školského poriadku. Triedna učiteľka ju preto odporučila na špeciálno-pedagogické vyšetrenie, na základe ktorého ju v ďalšom školskom roku preradili do druhého ročníka špeciálnej triedy.

Znížený stupeň náročnosti učiva, zmena kolektívu aj učiteľa Marianu zmenili. Pozitívne v tom, že si zlepšila školské výsledky a je vidieť že preberanému učivu rozumie. Negatívne v správaní. Napríklad začala vydávať nekoordinované výkriky, keď to bolo najmenej vhodné. Tvárila sa, že spí na hodine. Na ceste zo školy si ľahla na cestu pred kráčajúcich spolužiakov a hrala sa na mŕtvu. Pri tom všetkom sa náramne zabávala. Nepomáhal žiadny rozhovor ani dohovor. Postupom času tieto prejavy utíchli. Učitelia ju aj napriek tomu nehodnotia ako problémovú. Podľa ich názoru je to rozumné dieťa a dá sa s ním pracovať, pokiaľ má náladu.

Miriam má momentálne 12 rokov a úspešne ukončila tretí ročník špeciálnej triedy na základnej škole. Pozná všetky písmená a dokáže prečítať aj prepísať text tlačeným písmom. Naučí sa báseň aj pieseň naspamäť. Dokáže sčítavať aj odčítavať v obore do dvadsať. Rada kreslí, strihá a lepí, je manuálne zručná.

Do školy chodí Miriam rada. Rodičia však o deti neprejavujú primeraný záujem. Ak je Miriam chorá alebo nemá čo obliecť, obuť a nemajú peniaze na lieky či topánky, nechajú ju doma bez toho, aby ju v škole ospravedlnili. Na vysvedčení sa potom často objavujú neospravedlnené hodiny.

Sociálna anamnéza

Miriam na prvý pohľad vyzerá ako jej spolužiaci. Pri hre alebo iných činnostiach však cítiť, že je od nich staršia. V kolektíve pôsobí bezprostredne, nie je na ňom však závislá. Vie sa zahrať aj samostatne. Nemá najlepšiu kamarátku či kamaráta, ku ktorému by inklinovala. Ku všetkým sa správa rovnako. Má svoje nálady. Autoritu dospelého rešpektuje do istej miery. Kričaním ani dominantným prístupom u nej nič nedosiahneme. Zo všetkého najradšej skladá puzzle, hrá sa s loptou, veľmi pekne maľuje, má cit pre farbu. Keď ju o niečo poprosíme, ochotne pomôže. Po škole pomáha s domácimi prácami, vie navariť, upratať, postarať sa o mladších súrodencov, nosí vodu keď je potreba, sama sa vykúpe. V lete väčšinu voľného času trávi pri miestnom potoku, ktoré slúži deťom ako kúpalisko. Neustále má potrebu cmúľať veľký palec.

Ťažkosti zistené po vstupe do klubu

Školský klub začala Miriam navštevovať hneď po nástupe do školy v roku 2014. Vtedy sa ešte v klube pracovalo klasickými metódami, nevyužívala sa metóda FIE. Miriam sa počas trvania klubu medzi dvanástimi spolužiakmi nijako výrazne neprejavovala. Sedela potichu v zadnej lavici a sledovala dianie okolo seba.

Nemala problém nadviazať očný kontakt s dospelým a počúvať zadania. Problém však bol v tom, že vôbec nerozumela po slovensky. Snažila sa nám vyčítať z očí, čo asi tak od nej chceme. A tak naše spoločné komunikačné situácie častokrát vyzerali komicky. Napríklad sme ju poprosili, aby zatvorila dvere a Miriam sa vybrala po ceruzky, celý čas nás sledujúc či robí to, čo sme od nej chceli. Preto sme hlavne na začiatku pri komunikácii využívali pomoc asistentky, ktorá pomáhala s prekladom do rómčiny. Napriek svojmu špecifickému hlasu veľmi rada spievala. Jedine pri speve sa nehanbila.

K úlohám pristupovala s radosťou. Pokiaľ sa jej ale niečo nedarilo, odsunula všetko na kraj lavice, prekrižila ruky a odmietla ďalej pokračovať. Bála sa poprosiť o pomoc v prípade, že niečomu neporozumela. Radšej pozorovala niekoho zo spolužiakov, ako to robí a napodobňovala ho. Miriam potrebovala všetko čo urobila odobriť, či je to správne. Bez spätnej väzby zneistela a nepokračovala kým ju nedostala.

V kolektíve sa cítila uvoľnene, rada pri hre ostatných riadila čo majú robiť. Pokiaľ ale hra neprebíhala podľa jej predstáv, prechádzala do agresie. Potom sa radšej hrala sama bokom od všetkých. Nedokázala pracovať v kolektíve ani vo dvojici. Každá úloha končila nezhodami, po ktorých sa Miriam zaťala.

Progres pod vplyvom FIE

Miriam za štyri roky v školskom klube hodne pokročila. FIE metódou sme spolu pracovali tri školské roky. Ukončili sme dva inštrumenty, Usporiadanie bodov a Urči emócie.

S inštrumentom Usporiadanie bodov sme začali pracovať, keď bola Miriam v prvom ročníku. Jej základná slovná zásoba bola už trocha vybudovaná. Napriek tomu sa počas pracovania na úvodných stránkach vôbec nezapájala do rozhovorov. Len ticho sedela a pozorovala čo sa deje. Neúčinkovalo ani povzbudzovanie. Keď sa na ňu upriamila pozornosť, len sa zahanbila. Stránky ale vypracovala bez ťažkostí. Pri stránke s chybou, kde sa náročnosť zvyšuje, sa hneď na prvom riadku nevedela pohnúť. O pomoc nás nepožiadala. Tak sme ju po očku sledovali. Ako bola zvyknutá, odsunula stránku od seba a trucovala pri lavici. Chvíľu pozerala do zeme a šeptala si sama pre seba, že ona toto robiť nebude, že je to hlúpa stránka a ona to nevie. Po chvíli sa začala obzerat' po spolužiakoch. Zistila, že všetci pracujú a nikto si ju ani nevšimol. V tom momente si opäť pritiahla stránku k sebe a šeptom si vraví, že tak teda to urobím, keď to zvládnu oni, tak aj ja. A stránku dokončila bez pomoci.

To, že Miriam zvládla prácu s chybou, je vidieť pri iných činnostiach v klube. Napríklad pri kreslení. Predtým, ak sa jej nepodarilo nakresliť podľa jej predstáv povedzme okno na domčeku, celý papier skončil v koši a brala hneď nový. Teraz dokáže akceptovať vlastné nie príliš dokonalé kresby, prípadne ich vie opraviť a dotvoriť k svojej spokojnosti.

Vplyv FIE je viditeľný na jej prístupe k práci. Než začne niečo kresliť, je vidieť, že rozmýšľa čím, kde a ako začne, kreslí si to nad papierom a šeptá si pri tom svoj plán. Už sa nevrhá bezhlavo do všetkého ako predtým.

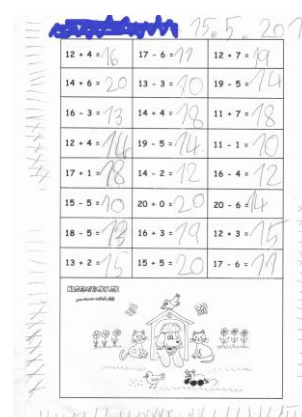
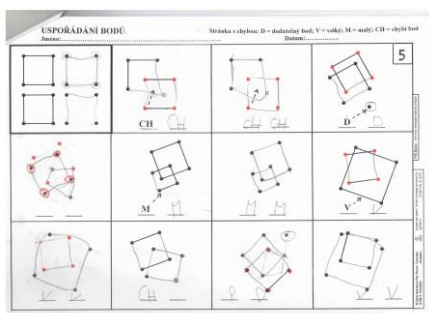
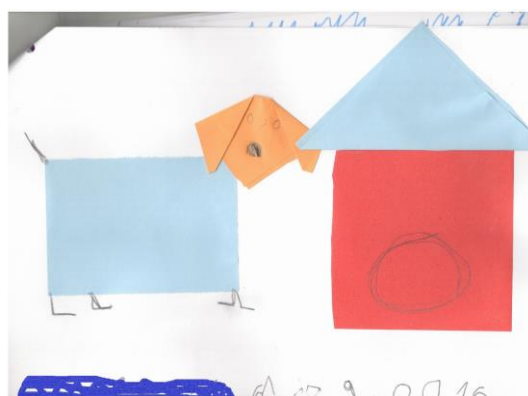
Postupom času sa začala jednoslovné zapájať do rozhovorov. Tým, že v klube sa jej nikto kvôli hlasu nevysmieva, nabrala sebavedomie a odvahu rozprávať. V poslednom roku už Miriam komunikovala na veľmi dobrej úrovni bez toho, aby si kládla ruky pred ústa. Minule celej triede rozprávala podrobný pracovný postup, ako ona doma varí cestoviny s paradajkami. Stále je však istejšia v role poslucháča ako rozprávača.

Naučila sa požiadať o pomoc. Prestala sa hanbiť za to, že niečomu nerozumie. Prekonala vlastný strach a prichádza za nami so svojimi problémami.

Pri hre v kolektíve sa správa menej dominantne, viac naslúcha potrebám spolužiakov, dokonca dokáže urobiť kompromis, aby hra pokračovala.

Záver

Miriám čaká štvrtý ročník v špeciálnej triede. Jej triedna učiteľka nás sama oslovila s tým, aké úžasné veci v klube robíme. Miriám je totiž jediná z jej triedy, ktorá klub navštevuje a v porovnaní so spolužiakmi má omnoho lepšie správanie, rýchlejší spôsob učenia aj myslenia.

Vzhľadom na uvádzané informácie osobného charakteru bolo meno dieťaťa zmenené.

Veľká Ida, august 2018